

OBSAH.

Úvod	5
Kapitola I. Počátky vědy. Stav náboženství řeckého ve čtvrtém století před Kristem. — Pronikání k perské říši přivádí Řeky do styku s novými názory přírodními a seznamuje je s novými systémy náboženskými. — Vojenství, válečné strojnictví a vědecká činnost, podporovaná makedonskými výpravami, vede k založení Alexandrinského musea pro pěstování věd experimenty, pozorováním a mathematickým rozbořem. — Toť počátek vědy	18
Kapitola II. Vznik křesťanství. — Jeho přeměny po dosažení moci císařské. — Jeho vztahy k vědě. Náboženský vztah římské republiky. — Vláda císařů vede k monotheismu. — Křesťanství se rozšíří po celé říši římské. — Okolnosti, za kterých dojde křesťanství císařského trůnu, nutí ku spojení s pohanstvím. — Tertullianův popis nauk a života křesťanského. — Politika Konstantinova způsobí rozklad. — Spojení křesťanství s mocí světskou. — Jeho nesmiřitelnost s vědou. — Zničení alexandrinské knihovny a zákaz filosofie. — Filosofie Augustinova a patristická věda. — Písmo učiněno normou vědy	54
Kapitola III. Spor o nauku jednotnosti božské. — První nebo jižní reformace. Egypťané trvají na zavedení kultu Panny Marie. V tom jim od-	

poruje Nestor, patriarcha cařihradský; jejich přičiněním u císaře poslán konečně Nestor do vyhnanství a přívrženci jeho rozptýlení. — Předejhra k jižní reformaci: Vpád Peršanův a jeho morální výsledky. — Arabská reformace. — Mohamed se dostane do styku s přívrženci Nestorovými. — Přijme a rozšíří jejich učení zavrhnuv ctění Panny Marie, nauku o Trojici a vše, co se přičilo jednotnosti boží. — Vyhladí modloslužbu v Arabii a připraví se k boji s říší římskou. — Jeho nástupci dobudou Syrii, Egyptu, Malé Asie, severní Afriky, Španělska a vrazí do Francie. Tím ustálí se nauka o jednotnosti boží ve větší části říše římské. — Pěstování věd bylo obnoveno a křesťanství pozbylo svých nejslavnějších měst jako Alexandrie, Karthaginy a především Jerusalema

Kapitola IV. Vzkříšení vědy na jihu. Vlivem Nestorianův a Židů věnují se Arabové pěstování vědy. — Změní své názory o určení člověka a nabudou správného ponětí o složení světa. — Určí velikost země a její podobu. — Chalifové založí velké knihovny a ochraňují každý obor vědy a literatury, založí astronomická observatoria. — Působí na rozvoj věd mathematických, vynalezou algebru, zlepšují geometrii a trigonometrii. — Seberou a přeloží stará mathematická a hvězdárská díla řecká a přijmou induktivní metodu Aristotelovu. — Zřídí mnoho kolejí a přispěním Nestorianův zavedou veřejné školy. — Zavedou arabské číslice a arithmetiku, seznam a názvy hvězd. — Položí základ moderní astronomii a fysice a zlepšují zemědělství a průmysl	124
Kapitola V. Konflikt vzhledem k povaze duše. — Nauka o emanaci a absorpci. Evropské idee o duši. — Podobá se tvaru těla. — Filosofické názory Orientálů. — Theologie vedská a budhismus hlásají nauky o emanaci a absorpci. —	

To hájí Aristoteles, jež následuje alexandriinská škola a přirozeně i Židé a Arabové. — Jest též ve spisech Erigenových. — Spojitost této nauky s teorií o zachování a korrelaci síly. — Paralela mezi počátkem a osudem těla i duše. — Nutnost založení psychologii člověka na srovnávací psychologii. — Averroismus, který se zakládá na těchto faktech, zavádí se do křesťanství prostřednictvím Španěl a Sicílie. — Dějiny potlačování averroismu. — Vzpoua islamu proti němu. — Spory židovských synagog. — Jeho zničení předsevzaté papežstvím. — Zavedení inkvisice ve Španělech. — Hrozná pronásledování a jejich výsledky. — Vypuzení Židův a Maurů. — Porážka averroismu v Evropě. — Rozhodné jednání posledního vatikánského sněmu 142

Kapitola VI. Konflikt o povaze světa. Biblický názor o světě; země jest plochá rovina; umístění nebe a pekla. — Vědecký názor: země jest koule; určování její velikosti; její postavení v soustavě sluneční a vztahy k ní. — Tři velké plavby Kolumbus, De Gama, Magellan. — Plavba kolem země. — Stanoví se zakřivení země měřením stupně a kyvadlem. — Objevy Kopernikovy. — Vynalezení dalekohledu. — Galileo před inkvisicí. — Jeho trest. — Vítězství nad církví. — Pokusy stanovit poměry sluneční soustavy. — Určení parallaxy slunce při přechodu Venuše. — Nepatrnost země a člověka. — Idee o rozměrech všehomíra. — Parallaxy hvězd. — Mnohost světů dle Giordana Bruna. — Bruno uvězněn a zavražděn inkvisicí 177

Kapitola VII. Spor o věk země. Názory Písma, že země jest jenom šest tisíc let stará a že byla stvořena za týden. — Patristická chronologie založená na věku patriarchů. — Nesnáze povstávající z rozmanitých mínění v rozmanitých překladech bible. — Legenda o potopě. — Za-

lidnění země. — Věž babylonská; zmatení jazyků. — Původní jazyk. — Objev Cassiniho o sploštění planety Jupitera. — Důkaz Newtonův o sploštění země. — Dedukce, že útvar země byl způsoben mechanickými příčinami. — Potvrzení toho geologickými objevy ve skalách povstalých z vody a živočišnými zbytky. — Nutnost připustiti ohromně dlouhé periody časové. — Nemístnost křesťanské nauky o stvoření, místo nauky o evoluci. — Objevy o stáří člověka. — Míra času a prostoru světa jest nekonečná. — Obmezení, s jakými byly diskuse o stáří země provedeny 209

Kapitola VIII. Konflikt o kritérium pravdy. Stará filosofie prohlašuje, že člověk nemá prostředků ku zjištění pravdy. — Rozdílnost víry se vzrůstá mezi prvními křesťany. — Bezvýsledný pokus napravit to svoláváním církevních sněmů. — Důkazy prováděné zázraky a ordaliemi. — Papežství se uchýlí k ušní zpovědi a inkvisici. — Krutostmi chce potlačit různost mínění. — Výsledek objevení Justinianových. Pandekt a vývoj kanonického práva o povaze důkazů. — Důkazy stávají se vědeckějšími. — Reformace stanoví práva individuálního úsudku. — Katolicismus tvrdí, že se kritérium pravdy nalézá v církvi. — Omezuje četbu knih indexem zvaným „expurgatorium“ a poráží neshodná mínění podobnými prostředky jako jest noc bartolomějská. — Zkoušení autentičnosti Pentateuchu jakožto kritéria protestantů. — Podezřelá povaha těchto knih. — Pro vědu jeví se kritérium pravdy v objevech přírodních; pro protestanta v Písmu, pro katolíka v neomylnosti papežské 229

Kapitola IX. Spor o řízení všehomíra. Jsou dva názory o řízení světa: 1. prozřetelnosti, 2. zákonem. — Onen názor zastává kněžstvo. — Nárys o zavedení názoru druhého. — Kepler

objeví zákony, kterými se řídí sluneční soustava. — Jeho díla jsou denuncována papežskou autoritou. — Založení mechanické filosofie od Leonarda da Vinci. — Galileo objeví základní zákony dynamiky. — Newton aplikuje je na pohyby nebeských těles a dokáže, že soustava sluneční se řídí matematickou nutností. — Herschel rozšíří tento úsudek na vesmír. — Nebulární hypotézy. — Theologické námitky proti nim. — Důkazy o vládě zákonů v konstrukci země a ve vývoji živočichů a rostlin. — Povstaly evoluci, nikoli stvořením. — Vláda zákonů jest dokázána historickým trváním lidské společnosti a v případě individua. — Částečné přijetí tohoto názoru některými reformovanými církvemi. . . .

257

Kapitola X. Římské křesťanství a moderní civilisace. Po více než tisíc let mělo římské křesťanství dozor nad vzdělaností Evropy a jest zodpovědné za jeho výsledky. Výsledek se jeví ve stavu města Říma za doby reformace a ve stavu Evropy, pokud se týká společenského a rodinného života. — Evropané národně strádali pod dvojitou vládou, duchovní a světskou. — Byli ponořeni v hlubinu nevědomosti, pověry a urážek. — Výklad o nedostatečích katolicismu. — Politické dějiny papežství; papežství přeměněno z duchovního státu konfederálního v absolutní monarchii. — Jednání kolleje kardinálů a kurie. — Demoralisace, která zcela nutně následovala, když se zvětšovaly důchody. — Prospěch, vznikající Evropě za katolické vlády, nebyl z přímé snahy církve, nýbrž pouze vedlejší. — Všeobecný výsledek jest, že politický vliv katolicismu byl škodlivý moderní civilisaci. . . .

286

Kapitola XI. Věda v poměru k moderní civilisaci. Doklad všeobecného působení vědy z dějin amerických. — Zavedení vědy do Evropy. — Věda se dostává z maurského Španělska do Horní

Italie a sídlení papežů v Avignoně jest jí podporou. — Výsledky tisku, námořských cest a reformace. — Založení italských vědeckých spolků. — Intelektuální působení vědy. — Změni se způsob a směr myšlení v Evropě. — Pojednání Royal Society v Londýně a jiných učených společností podává k tomuto důkazy. — Hospodářské působení vědy jest ilustrováno četnými mechanickými a fyzikálními vynálezy, které byly vykonány od XIV. století. — Působení jejich na zdraví a domácí život, na mír a válku. — Odpověď na otázku: Co vykonala věda pro lidstvo?

319

Kapitola XII. Hrozící krise. Znamky blížící se náboženské krise. — Převládající římská církev to cítí a koná přípravy. — Pius IX. svolá církevní sněm. — Poměr rozmanitých evropských vlád k papežství. — Poměr církve k vědě, jak jej označila Encyklika a Syllabus. — Vatikánský koncil o neomylnosti a vědě. — Obsah jeho usnesení. Spor mezi pruskou vládou a papežstvím. — Jest to spor mezi církví a státem o nadvládu. — Působení dualist. vlády v Evropě. — Prohlášení vatikánského koncilu o jeho postavení k vědě. — Dogmatická konstituce katolické víry. — Její definice o Bohu, zjevení, víře a rozumu. — Její anathemata. — Její denunce moderní civilisace. — Evangelická aliance protestantská a její činy. — Všeobecný přehled předchozích definic a aktů. — Nynější stav sporu a jeho budoucnost

363

Z doslovu k I. vydání

406